

1. ariketa

Ondoren testu bat daukazu. Irakurri eta erantzun galderei.

Aukeratu erantzuna. Bakarra da zuzena.

AZKEN GRIPE-PANDEMIA HANDIA

Oraindik ere memoria kolektiboan ongi gorderik dago 1918an mundu osoan zabaldutako gripe-pandemia oso gogorra izan baitzen. Ehun urte bete dira *espainiar gripea* ezizenaz ezagutzen den pandemia gertatu zenetik. Ordukoa ez zen sasoiko epidemia ohikoa izan, mendez mende tarteka agertzen den pandemia bat baizik. Gogor kolpatu zuen mundu osoan.

Anton Erkoreka EHuko medikuntzako irakasle eta Euskal Herriko Medikuntzaren Museoko zuzendariak aski ongi ezagutzen du gaia, eta asko idatzi du horren inguruan, tartean, *La Pandemia de gripe española en el País Vasco 1918-1919*.

Nahiz eta autore batzuek lehenago ere kasu batzuk izan zirela uste duten, ikerlari gehienek iritziz, pandemia 1918ko martxoan hasi zen Ameriketako Estatu Batuetan (AEB).

AEBetan agertutako pandemia Lehenbiziko Mundu Gerran parte hartu zuten soldadu amerikarrek eraman zuten Europara eta handik mundu osora zabaldu zen. Lehenengo bolada batean, apiriletik ekainera Europa osoan eta Asian zabaldu zen, ekainean Hego Amerikara ailegatu zen, uztailan Pazifikoko hegoaldera, eta abuztuan Indiara. Baina bigarren bolada izan zen kolperik gogorrena. Hori udaren amaieran hasi zen eta udazkenean bukatu.

Erkorekak aipatzen duenez, bigarren bolada horrek populazioaren zati handi bati eragin zion, gaixotasun kliniko izugarria sortuz, eboluzio oso azkarrekoa, eta ezaugarri bat zuena: birrikak odolez bete eta, kasu askotan, bizpahiru egunetara heriotza mingarria ekartzen zuena. Europan populazioaren erdia gaixotu zen, baina gaixotutakoen % 0,5 inguru hil zen.

Erkorekak ohartarazi du, munduan gripe horren ondorioz hildakoen kopuruak puztu egiten dituzten informazio faltsuak ere badirela. Gripe haren ondorioz, munduko populazioaren % 2,5 hil zen, eta Europan, %1. «*Beste zifrak interesatuak dira, ez dira onartu behar. Beldurraren mezua zabaltzen da batzuetan zifra altuak emanez. Osasunaren inguruan dauden enpresa batzuen interesen mesederako izan daitezke informazio faltsu horiek*».

Euskal Herriari dagokionez, lehenbiziko agerraldiak ez zuen eragin handirik izan. Espainiatik heldu zen, eta Bilbo inguruan izan zuen eragina. Iruñean 15 lagun hil ziren maiatza eta ekaina artean. Udan gripea desagertu egin zen, eta irailean berri agertu. Bigarren bolada hori izan zen kaltegarriena eta oso azkar zabaldu zen Euskal Herrian behera, Baiona eta Donostia pasatuta, Gasteizerraino ailegatu zen eta Bilbo kolpatu zuen urrian.

Oro har, Euskal Herrian epidemia bat-batean agertu zen, ez zuen denbora askorik iraun eta mila lagunetik hamabi hil zituen. Gainera, garaiko hedabideetan ikus daitekeenez, alarma piztu zuen gizartean. Eragina oso ezberdina izan zen herriaren arabera.

Duela ehun urte gertatutakoa ez zen gripe arrunta izan. Ongi bereizi behar dira sasoiko gripe-epidemiak edo gripe pandemikoak. Lehenbizikoak urtero agertzen dira, hilabete hotzetan, eta gaitz arinak dira. Ondorio larriagoak soilik esparru zehatzetan sortu ditzakete: zaharrengan edo gaixo kolektibo batzuegan. Gripe-epidemia edo pandemiak, berri, 10-15 urteka agertu ohi dira, eta milioika laguni eragiten diete. Hala ere, 1979. urtetik ez da pandemia handirik izan. 2009ko A gripe-pandemia txikia izan zen: «*Bakarrík 200.000 pertsona hil ziren. Sasoiko gripean milioi erdi pertsona hiltzen dira batez beste*», argitu du Erkorekak.

Azken ehun urte hauetan pandemia hain larri izan izan ez bada ere, horrek ez du esan nahi gertatu ezin daitekeenik. Adituek diotenez, izango da lehenago edo beranduago, mendez mende bizpahiru aldiz agertu ohi baitira. Erkorekak dioenez, medikuak prestatuturik daude, medio zientifikoak badaude eta tratamenduak ere badira gaixotasunaren konplikazioak tratatzeko. «*Askok ez ziren gripeagatik hiltzen, konplikazioengatik baizik*». Baina, hala ere, badago arazo bat. «*Sasoiko gripean gertatzen den bezala, jende guztia ospitaletara joango balitz, hauek kolapsatu egingo liriteke, gure osasun sistemak ez liritekeelako horrelako epidemia zabal eta handi bati aurre egiteko prestatuta egongo. Hori da ikusten dugun arazo bakarra. Zientifikoki nahiko ondo gaude prestatuta*».

TUBIA, I. *Berria*. 2018ko martxoaren 6a. Egokitua

1. ariketa. Aukeratu erantzuna

1. Zergatik gogoratzen da 1918ko gripe-pandemia?

- a) Pairatu zutenak espainiarrak izan zirelako.
- b) Mundu osoan oso gogorra izan zelako.
- c) *Espainiar gripea* izena jarri ziotelako.

2. Noiz hasi zen 1918ko gripe-pandemia?

- a) Ikerlari gehienen ustez, 1918ko hasieran munduko hainbat tokitan.
- b) 1918ko ekainetik aurrera, European zeuden soldadu amerikarren artean.
- c) Autore batzuen ustez, 1918ko martxoa baino lehen.

3. Zer dio testuak 1918ko gripe-pandemiaz?

- a) Denbora laburrean heriotza mingarria eragin ahal zuela.
- b) Bigarren bolada indar gutxiagokoa izan arren, arin zabaldu zela.
- c) European populazioaren erdia gaixotu eta hil egin zuela.

4. Zer uste du Erkorekak informazio faltsuez?

- a) Hildakoen kopuruak txikitu egiten dituztela jendea lasaitzeko.
- b) Politikariak haietaz baliatzen direla populazioa beldurtzeko.
- c) Enpresa batzuek erabili ahal dituztela beren interesetarako.

5. Zer eragin izan zuen gripearen lehenengo agerraldiak Euskal Herrian?

- a) Oso gogorra izan zen, batez ere, Bilbo inguruan.
- b) Urtearen bukaeran 15 lagun hil ziren Iruñean.
- c) Espainiatik heldu eta udan desagertu zen.

6. Nolakoa izan zen, oro har, gripe-pandemia Euskal Herrian?

- a) Oso azkar zabaldu eta desagertu zen.
- b) Herri guztiei berdin-berdin eraso zien.
- c) Guztira hamabi hildako utzi zituen.

7. Zer desberdintasun dago sasoiko gripeen eta pandemikoen artean?

- a) Sasoikoak pandemikoak baino ohikoagoak eta arinagoak izaten dira.
- b) Pandemikoek zaharrengan baino ez dituzte ondorio larriak izaten.
- c) Sasoikoak urtero agertzen dira eta milioika laguni eragiten diete.

8. Zer dio Erkorekak pandemiez?

- a) Ehun urtetik ehun urtera gertatzen direla.
- b) Etorkizunean ere gerta daitezkeela.
- c) Hiru aldiz gertatu direla azken bizpahiru mendeetan.

9. Zer uste du Erkorekak gerta daitekeela orain pandemia egonez gero?

- a) Ez genukeela tratamendurik behar bezala aurre egiteko.
- b) Osasun-sistemak ezingo lituzkeela gaixo guztiak zaindu.
- c) Gaur egungo profesionalek ez luketela jakingo nola erantzun.